

The background features a series of concentric, overlapping circles in shades of blue, teal, and light green. On the left side, there is a stylized circuit board pattern with black lines and small white circles representing components.

„ČESKÉ DRAMA NEMÁ SVÉHO SMETANY.“ (O. FISCHER)

DRAMATIKA PRVNÍCH DVOU DESETILETÍ...

NATURALISMUS, SYMBOLISMUS, IMPRESIONISMUS, DEKADENCE...

- „Zdá se mi, že člověk stárne jen tím (duševně), když se příliš uzavírá v svoje pojmy, v náhledy, v nichž vyrostl a uzrál. Faktum je, že se vše přetvořuje, i morálka i esthetika, nejen dnes, ale vždy. Totiž jsou jiné, vždy se měnící *formule*, v jádru se mění málo, protože je to *dáno*, jako barvy kupř. nebo šířka a délka. Jedná se tedy jen o to, jak hledět a kráčet. A tu bývají ty spory. Chybují ti, co myslí, že ty zákony našli a že se nic změnit nesmí, i ti, co říkají, že ty zákony musejí teprv stanovit. V tom sporu jsem na jednom jen stanovisku: dávat volnosti a vývinu. Chcete přetvořovat? Dobře, tvořte tedy. Poněvadž ale nic nejde skokem, všechno jen krokem a mnohý krok je „levý“, slabý, nesmí se hned žádat samý chef-d'oeuvre od těch bojujících, musí se jim nechat času k rozběhu a uzrání.“

(Julius Zeyer v dopise Janu Lierovi, 20. 4. 1899)

stylu.

Byli-li jsme na počátku 19. století předměstím Vídně, stáváme se nyní dramaturgickým předměstím Berlína; a závislost ta potrvá již odtud až do dnešní doby. Berlín se stává již za Viléma II. světovou metropolí divadelnictví, kam přitahují moderní režiséři, střízlivější a intimnější Brahm, barvitější a povrchnější, ale zato efektnější Reinhardt, spoustu učňů hereckých, režisérských i spisovatelských. Berlín stává se studnicí, z níž se spěchá napojit mnohem víc divadelníků českých, než je nám libo a pohodlně si přiznati. — Viková-Kunětická kromě svých feministicky tezových teosofických i satirických her románově pohodlných i nejasných napsala jedinou dramaticky pozoruhodnou práci, Holčičku, která se zachraňuje do dneška jakousi impresionisticky horkou výbušností.

Tak ovšem generace let devadesátých dala českému dramatu

PROMĚNY DRAMATU

- Impresionistické a symbolistické drama jako žánry nově vznikajícího lyrického dramatu
- Žánr pohádkového dramatu
- Proměny historického dramatu (Hilbert: Falkenštejn)
- Dekadentní projevy: Jiří Karásek ze Lvovic, Jaroslav Maria

- Především snaha o vytvoření *dramatu symbolistického typu*, silný vliv symbolistické poetiky na všechny vývojové proudy té doby. Druhou významnou tendencí byla *lyrizace dramatického typu*, zachycování jisté trvalé a jednání postav prostupující nálady, vytvářející významově velice účinné pozadí pro dramatickou akci.
- Na podobu dramatu má svůj vliv také proměňující se divadelní praxe – režisér se stává dominantním činitelem, který komponuje výsledný tvar kombinací divadelních složek.
- Tematické náměty:
 - a) náměty z české historie: Vrchlický, Jirásek, Hilbert, Dyk, Fischer, Lom, Dvořák, Langer – snaha podporovat umělecký emancipační národně uvědomovací proces
 - b) zřetelný ústup domácí veselohery – nevzniká mnoho veseloher, hojně inscenovány zahraniční
 - c) symbolistická jevištní báseň – Zeyer, Dyk, Lom, Hilbert

JAROSLAV HILBERT: *VINA*

- „Nepodrobují se zákonům morálky, ale podrobují se svému svědomí.“
- Psychologické drama, patrný vliv Ibsena
- Jeden z mezníků moderního dramatu – vychází z realismu, ale posouvá jej dále
- Zhodnocení F. X. Šaldy:
<https://service.ucl.cas.cz/edicee/data/soubory/FXS/KP3/6.pdf>

POHÁDKOVÉ DRAMA

- Jaroslav Kvapil: *Princezna Pampeliška* (1897)
- Julius Zeyer: *Radúz a Mahulena* (1898)
- Alois Jirásek: *Lucerna* (1905), *Pan Johanes* (1909)
- Jiří Karásek ze Lvovic: *Sen o říši krásy* (1907)
- Linie lyrického dramatu: F. Šrámek, v 50. a 60. letech: F. Hrubín, J. Topol

JIRÁSEK: *LUCERNA* (1905)

- Mlynářova replika na povinnost jít svítit vrchnosti lucernou: (Mlynář Vrchnímu): „Zapomenout? Na vlastní, staré, dobré právo zapomenout? Kdo zapomene ran, kterými jej ponížili, zůstává bitým psem, a kdo zapomene na své právo, ať je sluhou, ať otrokem! A vy, kdybyste nebyl zapomněl, z čeho jste pošel, že i vy jste z naší krve –.“
- Z lípy se v závěru ozve mužský chorál: „Duch rodu čistý přepevný štít / v zápase věkův a síly zdroj. / V něm žije otců dílo i sen, / dědictví svaté i starý boj.“
- Vodákovo ocenění hry:

„Nicméně, přes ten symbolismus poněkud vtíravý, *Lucerna* má všecku poesii, kterou mohla mít. Historikové našeho dramatu shledají v ní jednou nejspíš nejurčitější moderní pokračování divadla Klicperova a Tylova. Budou pak jistě konstatovat velký pokrok, jejíž od nich učinila, pokrok v uvědomělosti, pevnosti, síle, jemnosti a hloubce. Pouhé srovnání by stačilo jej skvěle ukázat. Dialog Jiráskův svými větami odstavci je dnes nejčestější a v tom také nejkrásnější divadelní dialog, jejž máme.“

The background features a series of concentric, overlapping circles in shades of blue, teal, and light green, creating a ripple effect. In the corners, there are stylized circuit board traces with small circles at the nodes, resembling a network or data flow diagram.

OTOKAR FISCHER, BÁSEŇ ZE DNŮ HLUBOKÉHO MÍRU, SBÍRKA POSLEDNÍ BÁSNĚ, 1938.

A přijde chvíle, jež se bude ptát:

Cos činil, aby zadržen byl pád —

pád tvůj i lidstva, stud a katastrofa?

Čím, vyjma tebou, zvučela tvá strofa,

oč usilovals, o co vedl spor,

kam pádils na voze svých metafor,

cos odvracel a co jsi připravoval?

VYBRANÉ TEORETICKÉ KONCEPTY DRAMATU DANÉ DOBY

- Jaroslav Hilbert: *O dramatu* (1914)
- Otokar Fischer: *K dramatu: problémy a výhledy* (1919)
- Jiří Mahen: *Moderní drama snadno a rychle* (1921)

ČLENĚNÍ DLE DĚJIN ČESKÉ LITERATURY

- **1) doznívá lumírovská generace:**
 - Jaroslav Vrchlický, Julius Zeyer
- **2) psychologicko-realistická dramatika:**
 - František Adolf Šubert, Alois Jirásek, Vilém Mrštík, Matěj Anastazia Šimáček; veselohry Josef Štolba, Václav Štech
- **3) dekadentní dramatika:**
 - Jiří Karásek ze Lvovic, Jaroslav Maria
- **4) impresionistická dramatika**
 - Jaroslav Kvapil, Fráňa Šrámek, Jiří Mahen, Božena Viková-Kunětická, Růžena Svobodová, Helena Malířová
- **5) symbolistická dramatika**
 - F. X. Svoboda, Jaroslav Hilbert, Viktor Dyk, Otakar Theer, Otokar Fischer, Stanislav Lom
- **6) nástup expresionismu a pragmatismu**
 - Arnošt Dvořák, František Zavřel, bratři Čapkové, František Langer

DOPORUČENÁ LITERATURA

- Fischer, Otokar. Národní divadlo a české drama.
- Kol. Dějiny české literatury, Praha: 1995.
- Píša, A. M. Stopami dramatu a divadla, Praha: 1967.
- Šalda, F. X. O naší moderní kultuře divadelně dramatické, Praha: 1937.